

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Міжнародна практика протидії корупції. URL: <file:///D:/Profile%20User/%D0%98%D0%94%D0%92/Downloads/146306-323609-1-PB.pdf>.
3. Сінгапурська антикорупційна історія: досвід для України. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1509>.

Калінніков Олексій Валерійович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (IN ABSENTIA) У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

За результатами опитування «Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність», яке підготовлено Національним агентством з питань запобігання корупції в 2020 році, населення України визнало корупцію другою за значущістю суспільною проблемою після війни [1].

Відповідно до Індексу сприйняття корупції, розрахованого Transparency International, який базується на незалежних дослідженнях та опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку, Україна в 2019 році отримала 30 балів зі 100 можливих і посіла 126 місце зі 180 країн [2].

Наведені дослідження свідчать про наявність у суспільстві запиту на боротьбу з корупцією та необхідність найскорішого подолання цього вкрай негативного соціального явища, яке є реальною загрозою для стабільності й безпеки держави.

Позитивний досвід європейських країн свідчить, що одним з основних чинників ефективної боротьби з корупцією поряд з нульовою толерантністю до корупції в суспільстві є невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення, в тому числі, кримінальної.

Принцип невідворотності юридичної відповідальності полягає в тому, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, в тому числі, в сфері корупції, обов'язково підлягає своєчасному притягненню до відповідальності за належною правовою процедурою.

В КПК України принцип невідворотності юридичної відповідальності законодавець спробував реалізувати шляхом запровадження в жовтні 2014 року інституту спеціального досудового розслідування, спеціального судового провадження (in absentia).

Так, згідно зі ч. 2 ст. 297¹ КПК України спеціальне досудове розслідування (*inabsentia*) здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 112, 113, 114, 114¹, 115, 116, 118, частинами другою - п'ятою статті 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 255-258, 258¹, 258², 258³, 258⁴, 258⁵, 348, 364, 364¹, 365, 365², 368, 368², 368³, 368⁴, 369, 369², 370, 379, 400, 436, 436¹, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук [3].

В той же час кримінальними правопорушеннями з огляду на примітку до статті 45 КК України вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368, 368³-369, 369², 369³ цього Кодексу [4].

Системний аналіз наведених норм законодавства свідчить про те, що не всі корупційні кримінальні правопорушення входять до переліку кримінальних проваджень по яким може бути здійснено спеціальне досудове розслідування.

Крім того, положення статей 297¹-297⁵ глави 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» КПК України свідчить про наявність наступних обов'язкових умов здійснення спеціального досудового розслідування (*inabsentia*): 1) набуття особою статусу підозрюваного, в порядку визначеному КПК України; 2) доведення слідчим, прокурором факту переховування підозрюваного, обвинуваченого від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошення підозрюваного у міждержавний та/або міжнародний розшук.

В той же час, пунктом 20¹ Перехідних положень КПК України встановлено, що спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні стосовно підозрюваного, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук, чи який понад шість місяців переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або стосовно якого наявні фактичні дані, що він перебуває за межами України, на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції [3].

Аналіз пункту 20¹ Перехідних положень КПК України свідчить, він містить додаткові порівняно з положеннями ч. 2 ст. 297¹ КПК України підстави здійснення спеціального досудового розслідування, а саме: 1) переховування підозрюваного понад шість місяців від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності; 2) наявність фактичних даних, що підозрюваний

перебуває за межами України, на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції.

Судова практика щодо питання чинності на теперішній час пункту 20¹ Перехідних положень КПК України є суперечливою, що не сприяє єдності правозастосування всього інституту спеціального досудового розслідування (*in absentia*).

Отже, неоднозначна судова практика та суперечливість положень КПК України призводить до того, що дві вищенаведені правові норми КПК України по різному визначають правові підстави для здійснення спеціального досудового розслідування, що свідчить про недотримання принципу верховенства права, елементами якого, згідно позиції Конституційного Суду України, є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити їх однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [5].

Таким чином, до актуальних проблем питань спеціального досудового розслідування (*in absentia*) у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень можливо віднести те, що не всі корупційні кримінальні правопорушення входять до переліку злочинів по яким може бути здійснено спеціальне досудове розслідування та суперечливість правових норм, які визначають підстави здійснення спеціального досудового розслідування.

Наведені актуальні питання потребують негайного розв'язання, що є вкрай необхідним кроком на шляху реформування антикорупційного законодавства України та наближення його до високих стандартів країн Європи.

Список використаних джерел

1. Презентація опитування а Національним агентством з питань запобігання корупції «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність». 2020. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/>.

2. Дослідження Transparency International» Індекс сприйняття корупції». URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. №4651-VI (зі змін та доповн. від 11 верс. 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n5122>.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III (зі змін та доповн. від 03 верс. 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2005 від 22 вер. 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-005#Text>.